

Nr 152.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning till innehavarna av kronohemmanet Holgryte nr 1 i Jönköpings län för erlagda kommunalutskylder; given Stockholms slott den 26 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet von Stockenström anför:

Jag anhåller att få underställa Kungl. Maj:t frågan angående ersättning till innehavarna av f. d. piparbostället $\frac{1}{4}$ mantal Holgryte nr 1 i Sandviks socken av Jönköpings län för erlagda kommunalutskylder.

Genom resolution den 25 juni 1753 medgav krigskollegium, på ansökan av åbon Måns Andersson, med stöd av 8 § av då gällande reglemente den 5 januari 1684 angående på militien och landsstaten indelta hemmans bruk,

att, som han tillträtt bostället i ett vanhävdadt tillstånd samt han ej allenast bragt jordbruket i gott skick utan även gjort verklig förbättring därå, Andersson skulle för sig, sina arvingar och efterkommande njuta den säkerheten, att han och de skulle allt framgent få bliva vid bruket av bostället odrivne och orubbade, så länge de väl hävdade gården och i rätt tid erlade sina utlagor samt intill dess någon pipare blivit tillsatt och antagen, som efter författningar och indelningen över bostället ägde disposition.

Allt sedan den sålunda gjorda upplåtelsen har ifrågavarande hemman, vilket icke ansetts vara av natur att kunna till skatte köpas, innehafvs och brukats av åbor.

Genom utslag den 28 oktober 1926 har länsstyrelsen i Jönköpings län antagit Lars Malkolm Johansson och hans hustru Alma Josefina Josefsdotter, vilka makar förvärvat besittningsrätten till hela nämnda hemman, till åbor å detsamma såsom »till åborätten närmast berättigade arvingar efter förutvarande innehavare av åborätten» med den rätt och de skyldigheter, »som äro bestämda för åbor å detsamma».

Hos Kungl. Maj:t hava nu makarna Johansson i en till jordbruksdepartementet den 13 december 1926 inkommen skrift, med åberopande av Kungl. Maj:ts brev den 20 augusti 1926 angående kronoarrendatorers befrielse från skyldighet att ansvara för vissa kommunalutskylder, anhållit, att dem såsom åbor å nämnda boställe måtte beviljas motsvarande förmåner i fråga om skattelindring m. m., som i nyssberörda brev stadgades, ävensom att, därest formella hinder skulle möta att utan riksdagens hörande bifalla framställningen, proposition måtte avlätas i detta syfte.

Nyssnämnda brev den 20 augusti 1926 har utfärdats i anslutning till ett riksdagen i proposition nr 95/1913 underställt förslag i ämnet (R. skr. nr 9 p. 91) samt innehåller följande bestämmelser rörande den befrielse från skyldighet att ansvara för vissa kommunala utskylder, som må medgivas kronoarrendatorer:

Arrendator av under domänstyrelsens förvaltning stående jordbruksegen- dom eller brukare av skogsväsendet tillhörande jordbruksområde, vilken enligt vederbörande arrendekontrakt haft att svara för utskylderna jämväl för i arrendet ej ingående skogsmark (skogsområde) och som i följd av under löpande arrendeperiod skedd höjning av taxeringsvärdet å sagda skogsmark måst vidkännas ökning i utskylderna, må efter därom gjord ansökan erhålla gottgörelse för viss del av de på skogsmarken belöpande utskylder, som av honom erlagts.

Denna gottgörelse avser på kommunalstämma beslutade utskylder samt vägskatt, som utgöres i penningar, ävensom landstingsskatt och utskylder till kyrka och till folkskola.

Gottgörelse medgives icke för utskylder förfallna till betalning före år 1910.

Såsom villkor för gottgörelses utgående gäller, att vid den taxeringsför- rättning, på vilken höjning av utskylderna grundar sig, särskilda taxerings- värden åsatts eller av taxeringsmyndighet angivits såsom beräknade för arrendelotten och skogsmarken, dock att, då fråga är om avsevärda belopp

eller förhållandena eljest äro ömmande, Kungl. Maj:t vill taga under övervägande, huruvida och i vilken mån med hänsyn härtill gottgörelse av ifrågavarande slag må medgivas.

Gottgörelse utgår för högst så stor del av de å skogsmarken belöpande utskylderna av ifrågavarande slag, som motsvarar höjningen av skogsmarkens taxeringsvärde i förhållande till det taxeringsvärde, som närmast före 1908 varit åsatt eller eljest kan anses hava belöpt å skogsmarken.

Därest ovan angivna förutsättningar i tillämpliga delar äro för handen, må efter vederbörligen gjord ansökning dels arrendator av sådan utarrenderad kronoegendom, vare sig jordbruksegendom eller till skogsväsendet hörande jordbruksområde, beträffande vilken kronan i första hand erlagt de utskylder av ifrågavarande slag, som belöpa å det område, som icke ingår i arrendet, befrias från ersättningskyldighet härför i samma mån som han, därest utskylderna av honom erlagts, enligt ovan angivna grunder skulle erhålla gottgörelse därför, dels ock efter samma grunder arrendator för framtiden frikallas från erläggande av de utskylder av ifrågavarande slag, som under återstående del av arrendeperioden belöpa å egendomen.

Gottgörelse eller förmån, varom nu är fråga, kan, därest arrendator avlidit, medgivas dennes stärbhusdelägare.

Den, som vill komma i åtnjutande av gottgörelse eller förmån av nu ifrågavarande slag, har att, med förebringande av utredning i saken, därom göra ansökan hos domänstyrelsen; och skall sådan ansökan för att kunna upptagas till prövning vara före utgången av år 1926 inkommen till styrelsen, som har att med eget utlåtande överlämna de inkomna ansökningarna till Kungl. Maj:t.

Vid avgivande av utlåtande, som sålunda ankommer på domänstyrelsen, skall beaktas ej mindre vad vederbörande departementschef i det vid nämnda proposition nr 95 fogade statsrådsprotokoll yttrat än även vad i riksdagens sagda skrivelse anförts därom, att i varje särskilt fall skall prövas, huruvida med hänsyn jämväl till den före utarrenderingen verkställda beräkningen av arrendevärdet å den fastighet, utskylderna avse, ansökan om gottgörelse för eller efterskänkande av viss del av dessa skäligen må finnas böra medgivas.

Till stöd för sin framställning hava *sökandena* anført huvudsakligen följande.

Den till sökandena upplätta åborätten torde ursprungligen hava inneburit rätt för åbon ej blott att bruka jorden utan även att tillgodonjuta den avkastning från skogen, som kunde erhållas. Skogsavkastningen hade emellertid ej under senare tid åtnjutits av åbon men hade varit upplåten till honom mot skogsarrende till år 1910, då även detta upphörde. Åbon åtnjöte numera ingen annan förmån i fråga om skogen än husbehovsvirke och ett knappt bete till det fåtal djur, som föddes på bostället. Förmånen härav vore sålunda inskränkt på samma sätt som gällde ifråga om boställen, där skogsmarken vore undantagen från arrendet. Däremot hade åbon skyldighet att underhålla hägnaderna omkring skogsmarken, vilket icke i allmänhet torde åligga arrendatorer å de boställen, där skogsmarken är undantagen.

Såsom framginge av bifogade intyg från ordföranden i Sandviks sockens kommunalnämnd, vore taxeringsvärdet å hela bostället år 1907 4,000 kronor, men utgjorde nu 4,400 kronor för inägorna och 23,300 kronor för skogsmarken, eller sammanlagt 27,700 kronor. Av de olika taxeringsbeloppens storlek samt proportionen emellan desamma framginge tydligt, att jordbruket

vore av ringa värde och omfattning, men att skogens värde vore betydligt. Virkesavkastningen vore beräknad för perioden 1910—1930 till 112 kubikmeter per år, och virke såldes från bostället av skogsstaten för betydande belopp.

På grund av dessa förhållanden syntes det sökandena vara obilligt, att de skulle vara skyldiga att erlægga skatt för skogsmarken å bostället.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 20 augusti 1926 angående kronoarrendatorers befrielse från skyldighet att ansvara för vissa kommunalutskylder, kunde de arrendatorer av kronojord, där skogsmarken blivit undantagen från arrendet, efter framställning härom, erhålla lindring i detta avseende. Då detta boställe icke vore upplåtet genom arrendekontrakt i vanlig ordning och för viss tid, kunde den formella förutsättning för skattelindring, som stadgades i nämnda brev, icke ernås beträffande detta boställe. Det torde emellertid icke kunna råda någon tvekan därom, att de skäl av rättvisa och billighet, som varit grundläggande för tillkomsten av nämnda Kungl. Maj:ts brev, ägde sin fulla tillämpning i fråga om detta boställe, och att lindring sålunda även i detta fall borde ske.

I anledning av ansökningar om ersättning enligt brevet den 20 augusti 1926 har Kungl. Maj:t genom beslut den 16 januari 1930 tillerkänt sådan ersättning åt vissa angivna personer eller deras stärbhusdelägare, varjämte Kungl. Maj:t befriat såväl samma personer som vissa andra angivna arrendatorer, respektive deras stärbhusdelägare, från ersättande av de utskyldsandelar av ifrågavarande slag, som kunde vara av domänverkets medel guldna, ävensom från att ansvara för dylika utskyldsandelar, allt i vad rör vissa angivna arrendeperioder.

I anledning av makarna Johanssons ansökan hava infordrade utlåtanden avgivits dels den 12 september 1929 av domänstyrelsen, som därvid överlämnat yttrande den 11 juli 1929 av länsstyrelsen i Jönköpings län, dels den 8 november 1930 av kammarkollegium, som åberopat från kollegiets arkiv den 30 oktober 1930 avgivet memorial samt i övrigt införskaffad utredning, dels ock den 12 februari 1931 av statskontoret.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande anfört huvudsakligen följande.

Inägorna till ifrågavarande hemman utgjorde enligt fastighetsberedningsnämndens beräkning år 1927 4 hektar åker, 0.10 hektar tomt, 1 hektar slätteräng, 1.50 hektar annan betesäng och 8 hektar övrig mark.

Såsom arrende eller avgäld för dessa ägor samt rätt till husbehovsvirke och bete å egendomens skogsmark erlade åborna ett årligt belopp av endast 20 kronor, vilket belopp knappast kunde anses utgöra skäligt arrende för egendomen.

Skulle egendomen arrendevärderas i likhet med andra kronoegendomar, torde säkerligen ett betydligt högre arrendevärde föreslagits. Sökandena befunde sig sålunda i en fördelaktigare ställning än arrendatorerna av kronodomäner.

Bestämmelserna i ovannämnda brev den 20 augusti 1926 torde därför icke vara tillämpliga på den av sökandena innehavda egendomen.

På grund av den avsevärda höjning, som skett av taxeringsvärdet å den till egendomen hörande skogen, och med hänsyn därtill, att all köpeskilling för virke, som försåldes från denna skog, tillfördes domänfonden, syntes

emellertid ifråga om utskylderna för skogsmarken dock lättnad böra beredas sökandena.

Fastigheten $\frac{1}{4}$ mantal Holgryte nr 1 hade vid fastighetstaxeringen år 1922 åsatts ett taxeringsvärde av 27,700 kronor, därav inägorna 4,400 kronor och skogsmarken 23,300 kronor, samt vid fastighetstaxeringen år 1928 ett taxeringsvärde av 25,900 kronor, därav jordbruksvärde 3,700 kronor och skogsvärde 22,200 kronor.

Vid en fördelning av utskylderna, beräknad efter förhållandet mellan taxeringsvärdena å egendomens inägor och skogsmark, skulle på skogsmarken sålunda belöpa respektive omkring fem sjättedelar eller sex sjundedelar av utskylderna.

Med hänsyn till det från egendomen utgående låga arrendet samt den fördel, åborna åtnjöte genom rätt till bete å skogen, syntes det dock länsstyrelsen, som om den ersättning, vilken för erlagda utskylder borde utgå till åborna, icke borde bestämmas högre än till tre fjärdedelar av det utskyldsbelopp, vilket åborna styrkt sig hava erlagt i utskylder för hemmanet.

På grund av bestämmelserna i 1928 års taxeringsförfattningar syntes emellertid hädanefter domänstyrelsen såsom ägare till skogsmarken till ifrågavarande egendom och åtnjutande avkomsten av skogen böra påföras samtliga utskylder för ifrågavarande skogsmark.

Domänstyrelsen har vitsordat, att hemmanets åbor efter 1910 endast åtnjutit husbehovsvirke från skogen, medan eventuell virkesavkastning därutöver försålts och medlen härför tillförts domänfonden. Den behållna, domänfonden tillförda skogsavkastningen från hemmanet under den i ansökningen avsedda tidsperioden eller åren 1922—1928, har av styrelsen uppgivits till 12,828 kronor. Styrelsen har vidare anfört följande:

För tiden före den nya kommunalskattelagens ikraftträdande, den 1 januari 1929, föredde sökandenas ställning i skattehänseende vissa likheter med förhållandena för de kronoarrendatorer, som avsåges i åberopade brev den 20 augusti 1926. Beträffande besittningsvillkoren i övrigt borde dock beaktas, att den beständiga, låga avgälden för hemmanet innebure för sökandena en stor förmån framför åsyftade kronoarrendatorer, för vilka arrendeavgifterna dels vore avsevärt högre, dels vore underkastade reglering under olika arrendeperioder.

Genom den nya kommunalskattelagen (§ 13 sista stycket) hade skattskyldigheten för åbo å kronohemman minskats. Från att förut hava varit skattskyldig för hela hemmanet, vore åbo numera endast ansvarig för utskylder, som belöpte å jordbruksvärdet (taxeringsvärdet å inägorna samt skogens markvärde), medan kronan ålagts skattskyldigheten för hemmanets skogsvärde (växande skogens taxeringsvärde).

Sökandenas framställning om skattelindring avsåge tiden från och med år 1922 till och med år 1928, då deras skattskyldighet för den växande skogen upphörde genom den ändrade skattelagstiftningen. För ifrågavarande tidsperiod ökades skattetrycket avsevärt för sökandena, vilket framginge av följande uppgifter. Taxeringsvärdet närmast före år 1922 utgjorde 7,800 kronor för hela hemmanet, men höjdes nämnda år till 27,700 kronor, varav 4,400 kronor för inägorna, 5,300 kronor för skogsmarken och 18,000 kronor för växande skog. Vid 1928 års fastighetstaxering åsattes hemmanet enligt länsstyrelsens uppgifter ett taxeringsvärde av 25,900 kronor, varav 3,700 kronor för inägorna, 4,500 kronor för skogsmarken och 17,700 kronor för

växande skog. Enligt nedanstående sammanställning hade de utskylder, som belöpte å hemmanets skogsvärde, uppgått till 909 kronor 51 öre för åren 1922—1928.

Då de ökade skatterna till största delen berodde på, att skogens taxeringsvärde från och med år 1922 avsevärt höjts, och sökandena icke åtnjutit någon del av den behållna skogsavkastningen, utan denna tillförts domänfonden, kunde det visserligen synas, att sökandena borde beredas gottgörelse för erlagda utskylder. Å andra sidan hade emellertid avgälden för fastigheten under en följd av år varit så låg, att något vederlag för de ökade utskylderna enligt domänstyrelsens mening icke borde utgå.

Därest det likväl skulle anses, att ersättning borde beredas sökandena, torde denna böra bestämmas med utgångspunkt från de principer, som fastslagits i den nya kommunalskattelagen, d. v. s. på grundval av de utskylder, som belöpt å hemmanets skogsvärde för åren 1922—1928. Enligt handlingarna bilagt intyg från vederbörande kommunalnämndsordförande hade dessa utskylder betalats av sökanden Johansson med följande belopp:

År	Kommunal- skatt	Landstings- medel	Vägs katt	Summa
1922	70: 20	24: 30	45: —	139: 50
1923	81: —	15: 66	10: 80	107: 46
1924	81: —	20: 52	7: 20	108: 72
1925	81: —	18: 36	7: 20	106: 56
1926	81: —	18: 36	54: —	153: 36
1927	81: —	19: 44	54: —	154: 44
1928	79: 65	19: 11	40: 71	139: 47
1922—28	554: 85	135: 75	218: 91	909: 51.

Om ersättning prövades böra utgå, torde denna icke böra bestämmas till högre belopp än hälften av förestående summa.

Kammarkollegium har anfört följande:

Med hänsyn till upplåtelsen den 25 juni 1753 och senare meddelade bestämmelser angående besittningsrätten till hemmanet, vilka bestämmelser till stor del tillkommit, innan genom förordningen den 10 augusti 1877 till de allmänna domstolarna överlämnades att handlägga tvister om beståndet och rätta tydingen av sådana tillståndsbrev och förordnanden, genom vilka någon kronan tillhörig fast egendom kommit under enskilt begagnande, ävensom till den för hemmanets nuvarande innehavare meddelade inrymningen, lär det vara mycket tvivelaktigt, huruvida under nuvarande innehavarnas besittningstid den av hemmanet utgående avgiften kan förhöjas. Då dessutom hemmanets inägojord enligt domänstyrelsens upplysning är taxeringsvärderad till endast 3,700 kronor, lär skäl saknas för att draga frågan under domstols prövning.

På grund härav och då Kungl. Maj:t genom åtskilliga nyligen fattade beslut tillerkänt innehavare av nyttjanderätt till kronojord ersättning för skatter, vilka nyttjanderättshavarna erlagt för skog, som undantagits från deras nyttjande och som blivit särskilt taxerad, torde Kungl. Maj:t vilja bifalla besittningsrättshavarnas framställning samt tillerkänna dem det av domänstyrelsen angivna beloppet 909 kronor 51 öre.

Statskontorets utlåtande är av följande innehåll.

Av handlingarna i ärendet syntes framgå, att sökandena i avseende å besittningsrätten till bostället samt arrendevillkoren för detsamma intoge en annan ställning än de i Kungl. Maj:ts brev den 20 augusti 1926 omförmälda kronoarrendatorer. Med hänsyn härtill torde i nu förevarande fall enligt statskontorets mening icke föreligga samma vägande skäl att medgiva befrielse från skyldigheten att ansvara för på skogsmarken belöpande kommunalutskylder. I 1928 års kommunalskattelag, 13 §, hade emellertid föreskrivits, att, där beträffande fastighet, som innehades med åborätt eller eljest med ständig eller ärftlig besittningsrätt, innehavaren på grund av denna sin rätt icke ägde utöver husbehovet tillgodogöra sig avkastning av skog å fastigheten, han icke skulle vara skattskyldig i avseende å skogsvärde. Nämnda lindring i skattskyldigheten torde avse utom kronoarrendatorer jämväl innehavare av boställe av nu omförmält slag.

På grund härav och då ett bifall till sökandenas framställning, såvitt statskontoret kunde bedöma, icke torde komma att medföra mera vittgående konsekvenser, ansåge sig statskontoret icke böra motsätta sig, att sökandena i likhet med ovanberörda kronoarrendatorer erhöle ersättning för av dem erlagda kommunalutskylder med sammanlagt 909 kronor 51 öre, vilket belopp lämpligen torde böra bestridas av domänverkets driftkostnadsmedel.

Då det i förevarande fall gällde att lämna ersättning för vissa erlagda kommunala skattebelopp och då något bemyndigande från riksdagens sida för Kungl. Maj:t att därutinnan meddela beslut icke syntes föreligga, torde det ur formell synpunkt vara riktigast, att ärendet underställdes riksdagens prövning. Emellertid vore här fråga om ett relativt obetydligt sammanlagt belopp och ett medgivande syntes knappast kunna vara av prejudicerande betydelse. Vid sådant förhållande torde det kunna frågasättas, huruvida det kunde anses nödvändigt att underställa ärendet riksdagen.

Då sökandena innehaft hemmanet Holgryte nr 1 som åbor och ej som arrendatorer, är förberörda brev den 20 augusti 1926 icke tillämpligt för deras del. De billighetsskäl, som föranlett meddelande av bestämmelserna i brevet, äga dock sin giltighet jämväl i förevarande fall. Konsekvensen torde därför bjuda, att sökandena, som för åren 1922—1928 icke tillgodonjutit avkastningen av den till hemmanet hörande skogen, beredas ersättning med det belopp, 909 kronor 51 öre, som motsvarar av dem utgivna utskylder för skogen. Härför läser riksdagens samtycke erfordras. Beloppet torde böra utgå ur statens domäners fond.

*Departements-
chefen.*

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Lars Malkolm Johansson och hans hustru Alma Josefina Josefsdotter må såsom ersättning för av dem för åren 1922—1928 erlagda utskylder för skog till kronohemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Holgryte nr 1 i Sandviks socken av Jönköpings län åtnjuta ersättning med 909 kronor 51 öre, att utgå av statens domäners fond.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 152.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.